

I. INTRODUCCIÓ ALS DRETS HUMANS

La dignitat inherent i dels drets iguals i inalienables de tots els membres de la família humana és el fonament de la llibertat, la justícia i la pau del món.

Preàmbul, Declaració universal dels drets humans

1. Què són els drets humans?

- Totes les persones tenen drets humans per igual, universalment i per sempre.
- Els drets humans són **universals**: sempre són els mateixos per a tots els éssers humans a tot arreu del món. No tenim drets humans pel fet de ser ciutadans o ciutadanes de cap país, sinó pel fet de ser membres de la família de la humanitat. Això vol dir que els infants tenen drets humans, igual que les persones adultes.
- Els drets humans són **inalienables**: aquests drets no es poden perdre en cap cas, de la mateixa manera que mai no es deixa de ser un ésser humà.
- Els drets humans són **indivisibles**: ningú no ens pot treure un dret perquè sigui «menys important» o «no essencial».
- Els drets humans són **interdependents**: els drets humans es complementen en tot el seu conjunt. Per exemple, la capacitat per participar en processos de presa de decisions locals es veu directament afectada pel dret a expressar-se, a associar-se, a rebre una educació i fins i tot a veure cobertes les necessitats vitals.
- Els drets humans reflecteixen necessitats humanes bàsiques. Estableixen estàndards bàsics sense els quals les persones no podrien viure dignament. Vulnear els drets humans d'algú és tractar aquesta persona com si no fos un ésser humà. Defensar els drets humans és exigir que la dignitat humana de totes les persones sigui respectada.
- En exigir aquests drets humans, tothom accepta també responsabilitats: respectar els drets dels altres i protegir i donar suport a persones que pateixen abusos o negació dels seus drets humans. Acceptar aquestes responsabilitats també vol dir exigir solidaritat amb tota la resta d'éssers humans.

Els precursors dels drets humans del segle xx

Moltes persones consideren la creació de la legislació sobre drets humans com un dels més grans triomfs del segle xx. Això no obstant, els drets humans no van començar amb la llei o les Nacions Unides. Al llarg de la història de la humanitat les societats han establert sistemes de justícia i propietat que buscaven el benestar de la societat en el seu conjunt. A totes les religions del món s'hi troben referències a la justícia, l'equitat i la humanitat: al budisme, al cristianisme, al confucianisme, a l'islam... Tot i així, els principis formals sovint difereixen de la pràctica generalitzada. Fins al segle XVIII cap societat, civilització o cultura, ni al món occidental ni a l'oriental, tenia una pràctica o visió àmpliament acceptada dels drets humans inalienables.

Els documents que reivindiquen els drets individuals, com ara la Carta magna (1215), la Carta de drets anglesa (1689), la Declaració francesa dels drets de l'home i del ciutadà (1789) i la Declaració de drets de

la constitució dels Estats Units (1791) són els precursors escrits de molts dels **instruments de defensa dels drets humans** actuals. Però, una bona part d'aquestes fites exclouien les dones, moltes minories i els membres de certs grups socials, religiosos, econòmics i polítics. Cap d'ells reflectia el concepte fonamental de que tothom té dret a tenir certs drets senzillament per virtut de la seva humanitat.

D'altres antecedents històrics importants es troben en els esforços fets al segle XIX per prohibir el tràfic d'esclaus i per limitar els horrors de la guerra. Per exemple, les **Convencions de Ginebra** van establir les bases del **dret internacional humanitari**, que cobreixen la manera en què s'ha de lluitar a les guerres i la protecció dels individus durant un conflicte armat. Es protegeix en especial les persones que no participen en la lluita i les que ja no poden lluitar (p. ex. persones ferides, malaltes, les tropes naufragades, els presoners de guerra).

La Lliga de les Nacions, al final de la I Guerra Mundial, va posar sobre la taula per primer cop la protecció de certs grups vulnerables. Per exemple, l'**Organització Internacional del Treball** (OIT), que originàriament era un cos de la Lliga de les Nacions i ara és una agència de l'ONU, va establir moltes convencions importants que marcaven uns estàndards per protegir les persones treballadores, com el Conveni sobre l'edat mínima (1919), el Conveni sobre el treball forçat (1930) i el Conveni sobre les quaranta hores (1935).

Tot i que el marc internacional dels drets humans es construeix a partir d'aquests primers documents, aquests es basen principalment en documents de les Nacions Unides.

La Declaració universal dels drets humans

Dues influències principals van ser les responsables a mitjan segle XX d'impulsar els drets humans a l'escena mundial i de conscienciar les persones d'arreu del món. La primera van ser les lluites dels pobles colonitzats per aconseguir la independència dels poders estrangers, tot reclamant la seva igualtat humana i el dret a l'autodeterminació. El segon detonant va ser la II Guerra Mundial. L'extermini de més de sis milions de persones jueves, gitanes, homosexuals i amb discapacitats per part de l'Alemanya nazi va horroritzar el món. Hi va haver crides per tot el món perquè l'acompliment dels drets humans impulsés la pau internacional i protegís els ciutadans i les ciutadanes dels abusos dels governs. Aquestes veus van tenir un paper fonamental en l'establiment de les Nacions Unides el 1945 i es van reflectir en el seu document fundacional, la Carta de les Nacions Unides.

Els drets per a tots els membres de la família humana van ser articulats per primera vegada en la **Declaració universal dels drets humans** (DUDH) de les Nacions Unides, una de les primeres iniciatives de les recentment establertes Nacions Unides. Els seus trenta articles, en conjunt, formen una **declaració** general que cobreix drets econòmics, socials, culturals, polítics i civils. La Declaració és alhora universal (s'aplica a tothom d'arreu) i indivisible (tots els drets són igualment importants per la realització plena de la humanitat de l'individu). Vegeu els «Apèndixs» per trobar el text complet i una versió adaptada per a infants de la DUDH.

El marc de referència dels drets humans

Tot i que la Declaració universal ha adquirit l'estatus de dret internacional consuetudinari amb els seus més de seixanta anys, com a **Declaració** és només una declaració d'intencions, un conjunt de principis amb què els **estats membres** de les Nacions Unides es comprometen a fer un esforç per donar a totes les persones una vida amb dignitat humana. Per tal que els drets definits a la Declaració tinguin força legal completa, han d'estar escrits en uns documents denominats **convencions** (als quals també se'ls anomena **convenis, tractats o pactes**), que estableixen les normes i estàndards internacionals.

Immediatament després que s'adoptés la Declaració universal, es va començar a treballar per **codificar** els drets que contenia en una convenció jurídicament vinculant. Per raons polítiques i de proce-

diment, aquests drets es van dividir en dos pactes separats, cada un dels quals tracta una categoria diferent de drets. El Pacte internacional de drets civils i polítics (PIDCP) articula els drets específics, basats en la llibertat, que un estat no pot treure a la seva ciutadania, com ara la llibertat d'expressió o la llibertat de circulació. El Pacte internacional de drets econòmics, socials i culturals (PIDESC) fa referència als articles de la DUDH que defineixen els drets d'un individu a la autodeterminació, així com les seves necessitats bàsiques, com ara l'alimentació, l'habitatge i l'atenció mèdica, que un estat ha de proporcionar a la seva ciutadania, fins allà on pugui. L'Assemblea General de les Nacions Unides va adoptar ambdós pactes el 1966. Vegeu els «Apèndixs» per trobar el llistat de països que han ratificat els Pactes.

Des de la seva adopció el 1948, la Declaració universal ha servit de fonament per a les vint convencions principals sobre drets humans. Juntes constitueixen el marc de referència dels drets humans, el cos evolutiu dels documents internacionals que defineix els drets humans i estableix mecanismes per promoure'ls i protegir-los.

Principals Convencions de les Nacions Unides sobre drets humans

- Convenció per a la prevenció i el càstig del crim de genocidi (1948)
- Convenció relativa a l'estatut dels refugiats (1951)
- Convenció sobre l'esclavatge (1926), esmenada per Protocol del 1953
- Pacte internacional de drets civils i polítics (1966)
- Convenció internacional sobre l'eliminació de totes les formes de discriminació racial (1966)
- Convenció sobre la no aplicació de limitacions estatutàries a crims de guerra i crims contra la humanitat (1968)
- Convenció sobre l'eliminació de totes les formes de discriminació contra la dona (1979)
- Convenció contra la tortura i altres tractaments o penes cruels, inhumans o degradants (1984)
- Convenció sobre els drets de l'infant (1989)
- Convenció sobre la protecció dels drets de tots els treballadors migrants i els membres de les seves famílies (1990)
- Convenció sobre els drets de les persones amb discapacitat (2006).

Nota: la data fa referència a l'any en què l'Assemblea General de les Nacions Unides va adoptar la Convenció.

El compromís de ratificació

La **ratificació** d'una convenció és una acceptació legalment vinculant adoptada per un govern en representació d'un Estat. Cada convenció conté articles que estableixen procediments de supervisió i presentació d'informes sobre com els governs que han ratificat la convenció l'estan complint. Quan un govern ratifica una convenció, accepta el procediment que aquesta defineix, que pot incloure aquests compromisos:

- Complir amb la convenció, respectant, promovent i garantint els drets que estableix, i no dur a terme cap acció que el tractat prohibeixi;
- Canviar qualsevol llei del país que contradigui o no compleixi els estàndards establerts per la convenció;
- Ser supervisat per una autoritat designada per comprovar que s'està, efectivament, complint amb els compromisos;
- Informar en intervals regulars dels seus progressos a l'hora de fer que aquests drets humans siguin efectius en la vida dels seus ciutadans.

Una vegada un país ha ratificat una convenció, els seus ciutadans tenen una poderosa eina de pressió. Poden demanar comptes al seu govern si aquest no pot respectar els drets humans amb els quals s'ha compromès. Per aquesta raó, la ciutadania ha de saber quines convencions de drets humans ha promès com-

plir el seu país. Per exemple, la **Convenció sobre els drets de l'infant** (CDI) estableix uns estàndards molt específics sobre el tractament humà que han de rebre els infants detinguts per la policia. Si surten a la llum casos de mala aplicació, tals com que hi hagi infants empresonats amb adults, els defensors dels infants poden exigir al govern que compleixi els estàndards amb els quals s'ha compromès legalment.

El **marc dels drets humans** és dinàmic. A mesura que les necessitats de certs grups de persones es reconeixen i defineixen i a mesura que els esdeveniments apunten a la necessitat de prendre consciència i actuar sobre temes específics dels drets humans, la llei internacional sobre drets humans continua evolucionant. Per exemple, quan es va redactar la Declaració universal el 1948, poques persones reconeixien els perills de la degradació mediambiental, i per tant aquest document no menciona el medi ambient. Però a principis del segle XXI, els activistes i governs estan treballant en l'esborrany d'una nova convenció que vinculi els drets humans a un entorn saludable i segur.

Avui dia moltes convencions sobre drets humans han **entrat en vigor** com a lleis internacionals; d'altres es troben encara en procés de ratificació. D'altres, com ara la Declaració sobre els drets dels pobles indígenes i la Convenció sobre els drets mediambientals, s'estan esbossant amb els esforços cooperatius de governs i organitzacions no governamentals.

Encara que aquesta evolució en els drets humans s'operativitza en el marc de l'ONU, cada vegada amb més freqüència s'inicia a nivell de base per persones que lluiten per la justícia i la igualtat dins les seves pròpies comunitats. Des de la fundació de les Nacions Unides, el paper de les **organitzacions no governamentals** (ONG) ha crescut sense parar. Són les ONG, tant grans com petites, locals com internacionals, que porten les veus i preocupacions de les persones normals i corrents a les Nacions Unides. És cert que és l'Assemblea General, composta per representants dels governs, qui adopta un tractat i són els governs que el ratifiquen. Però les ONG exerceixen influència sobre els governs i els cossos de les Nacions Unides a tots els nivells. No només contribueixen a la redacció inicial de les convencions sobre els drets humans, sinó que juguen un important paper exercint pressió perquè es ratifiquin i supervisant que els governs compleixen amb les seves obligacions.

REFLEXIÓ: *Al teu país hi ha organitzacions no governamentals que supervisin i defensin el compliment dels drets humans? Alguna d'elles treballa específicament amb els drets dels infants? Què fan? Són eficaces?*

Com totes les iniciatives humanes, les Nacions Unides i el marc de referència dels drets humans que ha evolucionat sota els seus auspicis són imperfectes. Moltes veus crítiques diuen que el món no necessita més convencions sobre drets humans sinó la implementació total de les que ja existeixen. D'altres creuen que el sistema de l'ONU està tan viciat que els grans ideals i principis que busca aconseguir manquen credibilitat. Tot i així, si mirem la història de la humanitat en perspectiva, tant l'ONU com el marc dels drets humans es troben en la seva infància. El repte al qual s'enfronten els ciutadans i les ciutadanes de tots els països és treballar cap a l'evolució d'unes institucions de l'ONU més efectives sense comprometre els grans ideals amb què es van fundar les Nacions Unides.

L'evolució d'una convenció sobre els drets humans

La creació d'una convenció sobre drets humans implica un seguit d'esforços cooperatius entre moltes persones individuals i institucions. El punt de partida sempre és una necessitat percebuda, un problema de drets humans que la comunitat internacional ha d'abordar. Podria ser la necessitat general de codificar els drets bàsics, com ara els que figuren als Pactes, o una preocupació mundial específica, com ara la proliferació de mines antipersona o el tràfic de persones.

La Convenció sobre els drets de l'infant és un exemple de com evoluciona una convenció sobre drets humans i el paper de les ONG en la seva creació.

1. Identificació d'un problema:

Els esforços per protegir els infants d'abusos i explotació es remunten al segle XIX, quan generalment es considerava els infants propietat dels seus progenitors fins que arribaven a la edat madura, normalment els vint-i-un anys. Els reformistes es van centrar en el treball infantil i els abusos als infants sense llar o orfes. L'any 1923 Eglantine Jebb va presentar la versió preliminar de la Declaració sobre els drets de l'infant, que la Lliga de les Nacions va adoptar el 1924.

Tot i així, ni la DUDH ni les convencions que es van desenvolupar com a marc dels drets humans de l'ONU feien cap referència específica als drets dels infants. Aquests documents generalitzaven de manera tàcita que, com qualsevol ésser humà, els infants tenien drets humans, però no reconeixien els infants com a individus subjectes de drets.

2. Declaració de principis generals:

El primer pas cap a la Convenció dels Infants va ser la **Declaració dels drets de l'infant** de l'ONU. El 1959 un grup de treball va esbossar deu principis que establien els drets bàsics que tots els infants havien de tenir. Tot i així, com que es tractava d'una declaració, aquests principis no eren legalment vinculants per als governs.

3. El procés de redacció:

Aleshores s'havien de codificar els principis en una convenció. El procés formal de redacció de la Convenció dels Infants va durar nou anys, durant els quals representants dels governs, agències intergovernamentals, com ara UNICEF i la UNESCO, i organitzacions no governamentals, tant grans (p. ex. Save the Children, el Comitè Internacional de la Creu Roja, Oxfam) com petites (p. ex. organitzacions nacionals que treballaven en temes concrets com ara el treball infantil, la salut, l'educació o l'esport), van treballar conjuntament per crear un consens sobre el llenguatge de la Convenció.

4. Adopció:

L'Assemblea General de les Nacions Unides va adoptar la Convenció sobre els drets de l'infant el 1989.

5. Ratificació:

La Convenció dels Infants es va signar i ratificar de manera immediata per un nombre de nacions més elevat i en un període de temps més breu que qualsevol altra convenció de l'ONU.

6. Entrada en vigor:

Com a resultat de la ràpida ratificació, la Convenció sobre els drets de l'infant va entrar en vigor com a llei internacional el 1990, pocs mesos després de la seva adopció. El nombre total d'estats membres que l'han ratificada ha sobrepassat el de qualsevol altra convenció. Fins ara només hi ha dos estats membres que no ho hagin fet: Somàlia i els Estats Units.

7. Implementació, supervisió i defensa:

Com en el cas de totes les convencions sobre drets humans, la Convenció sobre els drets de l'infant aporta a les persones a títol individual, les ONG i les organitzacions internacionals una base legal per exercir pressió a favor dels infants. Poden motivar un govern a ratificar un tractat i supervisar si compleixen les obligacions del tractat. Quan un govern no compleix aquest compromís i no respecta els drets dels infants, les ONG li poden demanar comptes.

Convencions regionals sobre els drets humans

Tot i que els drets coberts en el marc de referència dels drets humans de l'ONU són universals, s'han desenvolupat sistemes de drets humans complementaris que s'apliquen a persones que viuen en determinades parts del món. La intenció d'aquestes convencions regionals sobre els drets humans és reforçar les Convencions de l'ONU, que continuen essent el marc i l'estàndard mínim arreu del món.

Aquests són alguns exemples:

- **Conveni per a la salvaguarda dels drets humans i de les llibertats fonamentals** (també conegut com a **Conveni europeu de drets humans, CEDH**), adoptat el 1950 pel Consell d'Europa i ara ratificat pels seus 47 estats membres;
- **Conveni europeu per a la prevenció de la tortura i dels tractes inhumans o degradants**, adoptat el 1987 pel Consell d'Europa;
- **Carta social europea**, adoptada pel Consell d'Europa el 1961 i revisada el 1996;
- **Convenció americana sobre drets humans**, adoptada el 1969 per l'Organització d'Estats Americans (OEA), s'aplica als governs que l'han ratificat a Amèrica del Nord, del Sud i Central;
- **Carta africana de drets humans i dels pobles**, adoptada el 1981 per l'Organització per la Unitat Africana (OUA).

Els mecanismes de protecció dels drets humans del Consell d'Europa

El **Conveni europeu de drets humans** és el més antic i més fort de tots els sistemes regionals de drets humans amb estàndards per a Europa que a vegades sobrepassen els de les convencions internacionals sobre drets humans. Els vint-i-set Estats pertanyents a la Unió Europea són també membres del Consell d'Europa i estan per tant legalment obligats a reconèixer i respectar els drets humans a les seves legislacions nacionals, recorrent a mecanismes internacionals com una manera «d'últim recurs» quan les solucions internes són ineficaces. Dins del Consell d'Europa són el Comitè de Ministres i el Tribunal Europeu dels Drets Humans, amb seu a Estrasburg (França), els encarregats de posar en pràctica el Conveni europeu.

El Tribunal Europeu dels Drets Humans és un cos judicial permanent que escolta i decideix sobre queixes individuals que afecten les vulneracions del Conveni europeu fetes per qualsevol persona resident al territori dels estats membres. Complementa també les garanties de drets humans que existeixen a escala nacional.

Mentre que el Conveni europeu i el Tribunal Europeu dels Drets Humans són elements clau en el treball del Consell d'Europa en matèria de drets humans, l'organització ha desenvolupat diversos mitjans no judicials per supervisar i desenvolupar el compliment dels drets humans en els seus estats membres. Per exemple, la Comissió Europea contra el Racisme i la Intolerància (ECRI) és un cos d'experts independent. La Comissió supervisa la situació del racisme, la xenofòbia, l'antisemitisme i la intolerància a la gran Europa i dóna recomanacions als governs sobre com combatre'ls. L'ECRI treballa en estreta cooperació amb les ONG.

La **Carta social europea** (CSE, adoptada el 1961, revisada el 1996) garanteix **drets humans, socials i econòmics**, com ara un habitatge adequat, l'accessibilitat a l'atenció mèdica, l'educació primària i secundària i la formació professional gratuïtes, la no-discriminació al lloc de treball i unes condicions laborals segures, protecció legal i social, i un tractament just i no discriminatori vers les persones migrades en cada esfera de la societat. Estableix un mecanisme de supervisió per garantir que els Estats que han ratificat la Carta posin en pràctica aquests drets. També han d'informar anualment al Comitè Europeu dels Drets Socials dels seus progressos.

El Comissari de Drets Humans, una institució independent dins del Consell d'Europa, s'encarrega de promoure la consciència i el respecte pels drets humans als estats membres. El Comissari identifica possibles deficiències en les lleis i les pràctiques sobre drets humans, sensibilitza i estimula mesures de reforma per aconseguir millores tangibles en l'àrea de la promoció i la protecció dels drets humans.

Existeix una important distinció entre el Tribunal i el Comissari. El Tribunal és reactiu: només pot respondre a queixes que li són imposades per persones individuals o pels mateixos estats membres. El Comissari, en canvi, pot ser proactiu, en tant que condueix investigacions sobre com es protegeixen els drets humans en diferents països europeus. Tot i així, només el Tribunal té poder per prendre decisions –en forma de judicis– que són vinculants per als estats membres.

ASSOCIACIÓ D'EDUCADORS EN DRETS HUMANS
Impressió amb finalitat educativa descarregada
des del web aheadedu.org/PetitCompass

